

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

עלי תה הם מהדברים שהם קלי הבישול², ועל כן אף אם נותן עלי תה בתוך מים שהם בכלי שני, הרי הוא עובר באיסור בישול מן התורה.

ומשום כך, הדרך הטובה ביותר היא, להכין מערב שבת תמצית תה [ע"י בישול עלי התה]. ובשבת כשבא להכין את הכוס תה לשתיה, צריך ליתן מים חמים לתוך הכוס, ואח"כ לתת את תמצית התה אל תוך המים החמים³.

ולא יעשה להיפך דהיינו קודם לשים תמצית תה בכוס ואח"כ לערות עליה מים חמים, שאם יעשה כן הרי הוא מערה מים חמים מכלי ראשון על תמצית התה הקרה, ועובר על איסור בישול. אבל כשנותן קודם את המים החמים לתוך כוס ואח"כ את תמצית התה, א"כ הוא אינו נותן את תמצית התה לתוך מים חמים שהם בכלי שני שזה מותר.

מי ששכח להכין תה לפני שבת האם יש לו עצה לשתית תה בשבת זו?

ישנה מחלוקת בפוסקים מה הדין ליתן דבר שהוא מקלי הבישול בכלי שלישי. דעת רוב הפוסקים⁴, שאף שקלי הבישול אסור ליתנם אפילו בכלי שני, אך בכלי שלישי אינם מתבשלים, ומותר. אבל דעת החזו"א⁵, שגם בכלי שלישי אסור ליתן דבר שהוא מקלי הבישול.

² עיין כ"ז במ"ב סימן שי"ח ס"ק ל"ט.

³ ובשעה"צ ס"ק ס"ה כתב שיותר טוב לשים את תמצית התה בכוס, ואח"כ לערות עליה ממים הנמצאים בכלי שני. והטעם, כדי לצאת דעת הסוברים שיש איסור צביעה באוכלים, שזה נעשה ע"י שנותן את תמצית התה על גבי המים. אמנם שמעתי מהגאון רבי עזריאל אויערבך שליט"א שאפשר להקל בזה.

⁴ מ"ב סימן שי"ח ס"ק מ"ז.

⁵ אור"ח סימן נ"ב ס"ק י"ט.

מעקה האבן שבמרפסת ביתי מתחמם מאד מהשמש האם מותר לי לחמם ע"ג אוכל בשבת?

חז"ל גזרו איסור על בישול בתולדות החמה, פירוש - דבר שהתחמם מהשמש אסרו לבשל על גבו. והטעם לזה, שמא יטעו בני אדם להתיר גם בישול בתולדות האש, כגון סיר שהתחמם מחום האש שהנותן לתוכו מאכל לבשלו עובר על איסור תורה, ומשום כך אסרו לבשל אף בתולדות החמה. אבל בחום השמש עצמה מותר לבשל אפי' לכתחילה, מפני שא"ז דרך בישול ואינו דומה לבישול באש או בתולדות האש.

האם מותר להשתמש במיחם חשמלי שיש בו צינור שקוף המראה את גובה המים?

הנה המים שבצינור המראה את גובה המים אינם מבושלים לגמרי [מפני שלא העלו רתיחה], וכשמערים המים מן המיחם או שיוצאים המים ע"י ברז וכדו' יורדים המים מן הצינור אל תוך המיחם, ושם יכולים הם לרתוח ולהתבשל כל צרכם, ואז יעבור עליהם באיסור בישול¹. ומשום כך לפני שימוש במיחם כזה יש לעשות שאלת חכם.

כיצד יש להכין כוס תה בשבת?

הנה חילקו חז"ל במלאכת הבישול בין כלי ראשון לכלי שני. כלי ראשון הוא הכלי שנתבשל בו האוכל. וכלי שני הוא כלי שהערו לתוכו את המאכל מן הכלי הראשון. בכלי ראשון - אסור מן התורה לבשל כל דבר. ובכלי שני - אמרו חז"ל שאינו מבשל. אך בדברים שהם קלי הבישול, אף בכלי שני הרי הוא מבשל ואסור מן התורה.

¹ עיין שו"ת מנחת יצחק ח"י סימן כח.

את החום, ואינו מתקרב ע"י שמועבר לכלי אחר. ומהו דבר גוש? כגון תפוח אדמה, חתיכת בשר, שעועית שלימה. ומשום כך, יש לזהר שלא לשים רוטב קר, או איזה ממרח, על דבר גוש רותח.

אמנם בחמאה נחלקו הפוסקים אם יש בה איסור בישול. [כל הנידון בחמאה שנעשתה מחלב מפוסטר בחום של יד סולדת בו שנחשב כמבושל, אבל אם נעשתה מחלב שאינו מפוסטר, ודאי שיש בו איסור בישול].

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל סובר שמותר למרוח חמאה ע"ג תפ"א רותח¹³. והטעם, מחמת שהחלב נתבשל בתחילה על ידי הפיסטור, ועכשיו נתקשה ונעשה חמאה, וחמאה הרי היא במצבה כעת כדבר יבש, וכלל הוא בידינו שאין בישול אחר בישול בדבר יבש אפילו הוא קר. ואע"פ שמיד כשנותנים את החמאה על דבר החם היא נמסה, ולכאור' צריך להיות דינה כדין דבר לח שיש בו איסור בישול אחר בישול. אפ"ה יש לדמות זה לדין של שומן שקרש, שאע"פ שכשהוא מתחמם הוא נימוח כתבו הפוסקים שהולכים בזה לפי מצבו כעת שהוא כדבר יבש.

אבל דעת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל¹⁴ לאסור זאת. וטעמו, שא"ז דומה לשומן שקרש, מפני ששומן טבעו מיד לקרוש אחר שנצטנן, ולכן נחשב כדבר יבש, אבל חלב שנתבשל ונצטנן לגמרי, כל הבישול שהיה בו נגמר, ובמצבו כעת שהוא חמאה הוא לא התבשל.

בגליין הבא:

- החמין מתחיל להישרף האם מותר לבחוש בו ?
- האם להוציא בכף אוכל מהסיר הוא גם בכלל הגסה ?
- מה הדין בדיעבד אם בחשו בסיר ?

וא"כ לנידון שלנו בעלי התה שלא התבשלו לפני שבת, לכאור' יש עצה עפ"י רוב הפוסקים ליתנם בכלי שלישי. אבל אין זה נכון בעלי תה, מפני שבעלי תה עינינו רואות שהם מתבשלים אפילו בכלי שלישי, ומשום כך סוברים רוב הפוסקים שאין להקל בזה⁶. אמנם יש מהפוסקים⁷ שמתיר גם בעלי תה, אך אין להקל בזה אלא על פי הוראת חכם.

מה הדין בדיעבד אם בטעות נעשה התה באיסור בשבת?

המ"ב⁸ כותב כי בישול עלי התה בשבת כרוך באיסור מן התורה, ומשום כך אם נעשה באיסור בשבת אסור לשתותו בשבת.

האם מותר לשים מלח (ים) בתוך מרק רותח?

בדין מלח ישנה מחלוקת בגמ', אם הוא דבר קשה להתבשל שאפילו כלי ראשון אינו מבשלו, או שהוא דבר קל להתבשל שאפילו כלי שני מבשלו. ופסקו רוב הפוסקים כדעה הראשונה שמלח אינו מתבשל אפילו בכלי ראשון, וכן פסק השו"ע⁹ שמותר ליתן מלח בכלי ראשון, אך כ"ז כשכלי זה אינו מונח ע"ג האש, שאם היה מונח ע"ג האש אסור בשום אופן ליתן לתוכו מלח.

אבל הרמ"א כתב, שמכיון שיש מהפוסקים שפסקו כדעה השנייה שמלח מתבשל אפילו בכלי שני, ע"כ המחמיר שלא ליתנו אפילו בכלי שני, תבוא עליו ברכה. וכן כתב בכף החיים¹⁰.

אמנם, כל זה רק במלח שלא עבר תהליך בישול [אלא נעשה ע"י אידוי מהשמש וכדו'], אך במלח שעבר תהליך של בישול גמור, מותר ליתנו בדבר חם, משום שכלל בידינו שאין בישול אחר בישול. ועכ"פ כתב המ"ב¹¹, שיש לזהר לכתחילה לא ליתנו בכלי ראשון.

האם מותר למרוח חמאה ע"ג תפוח אדמה רותח?

למדנו לעיל שאוכל המונח בכלי שני אינו מבשל, אך דבר גוש יש סוברים שהוא מבשל בכל אופן, אפילו אם מונח בכלי שלישי¹². וטעם הדבר, מפני שדבר גוש אוצר בתוכו

⁶ עיין שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק א' סעיף נ"ז.

⁷ אג"מ אר"ח ח"ד סימן ע"ד בישול אות ט"ו.

⁸ סימן ש"ח ס"ק ל"ט.

⁹ סימן ש"ח סעיף ט' ומ"ב ס"ק ע"א.

¹⁰ סימן ש"ח ס"ק ק"ו.

¹¹ שם.

¹² מ"ב סימן ש"ח ס"ק ס"ה.

¹³ אגרות משה אר"ח ח"ד סימן ע"ד בישול אות ו'.

¹⁴ שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק א' הערה קע"ז ע"ש.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il